

Sändlista

Ert tjänsteställe, handläggare

Ert datum
2025-01-09

Er beteckning
U2024/02810

Vårt tjänsteställe, handläggare

Maths Persson, maths.persson@mil.se

Vårt föregående datum
2024-08-29

Vår föregående beteckning
FM2024-14513:2

Försvarsmaktens synpunkter på regeringskansliets remiss **Nationell stödfunktion för ansvarsfull internationalisering**

Sammanfattning

Försvarsmakten ser positivt på slutrapportens förslag om att etablera en nationell stödfunktion för ansvarsfull internationalisering. En central resurs för att sprida kunskap och stödja bl.a. universitet och högskolor i säkerhetsrelaterade frågor är ett viktigt steg framåt. Däremot anser Försvarsmakten att det saknas ett tydligt mandat för stödfunktionen, särskilt när det gäller ansvaret för att hantera säkerhetsrisker. Det finns även oklarheter om hur ansvar på olika nivåer ska utkrävas i praktiken, samt vad gäller principen om så kallade målkonflikter och utmaningar i avvägningen, där akademisk frihet och autonomi ska kunna avvägas mot nationell säkerhet.

Rapporten föreslår att stödfunktionen ska ha en samordnande roll, men inte ett operativt ansvar för att identifiera och hantera säkerhetshot. Detta skapar en risk att universitet, högskolor och forskningsfinansiärer ser stödfunktionen enbart som en frivillig rådgivande instans, snarare än en nödvändig del av att öka säkerhetsarbetet.

Försvarsmakten anser att säkerhetsmyndigheternas roll i stödfunktionens operativa arbete bör klargöras för att säkerställa ett effektivt informationsutbyte. Om informationsutbytet mellan säkerhetsmyndigheter, universitet och högskolor samt forskningsfinansiärer inte fungerar effektivt kan viktig information om potentiella säkerhetshot fördröjas eller i värsta fall förloras. Den i slutrapporten föreslagna gruppen av säkerhetsmyndigheter som ska bistå stödfunktionen

(MPE)

behöver definieras och dimensioneras. Försvarsmakten ser fram emot att, tillsammans med övriga säkerhetsmyndigheter, delta i detta arbete.

Rapporten lyfter särskilt fram att säkerhetsriskerna ofta befinner sig i gråzoner, exempelvis inom forskningssamarbeten, rekrytering och exportkontroll, men föreslår inte en tydlig process för hur dessa ska bedömas eller hanteras inom stödfunktionens arbete. För att stödfunktionen ska kunna fungera effektivt bör dess mandat och roll i säkerhetsfrågor förtydligas, särskilt i relation till säkerhetsmyndigheterna.

Områden som är särskilt angelägna att omhänderta är digitala tekniker, artificiell intelligens, robotik och obemannade system, kvantteknik, nya material och produktionsteknik, energiteknik samt bioteknik. En organisation för ansvarsfull internationalisering behöver därför särskilt inriktas mot denna typ av samarbeten.

Försvarsmakten anser att säkerhetsmyndigheterna också bör beredas plats i det föreslagna strategiska rådet.

Ärendet

Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Vinnova fick i juni 2023 i uppdrag av regeringen att föreslå hur arbetet med ansvarsfull internationalisering inom högre utbildning, forskning och innovation, som bedrivs på universitet och högskolor, hos statliga forskningsfinansiärer och andra myndigheter kan främjas.

Uppdraget omfattar två delar, att ta fram vägledande nationella riktlinjer (med delredovisning den 31 mars 2024) samt att föreslå hur ytterligare former av stöd för bland annat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan lärosäten och statliga forskningsfinansiärer samt andra berörda myndigheter och organisationer kan utvecklas och utformas (med slutredovisning den 15 december 2024).

Det är till den sistnämnda som Försvarsmakten nu ger sina synpunkter. Eftersom slutrapporten även återger den tidigare delrapportens förslag till inriktning etc., tillsammans med en övergripande redovisning av remissinstansernas synpunkter, väljer Försvarsmakten att lyfta några huvudpunkter från det tidigare remissvaret.

Försvarsmakten hänvisar till tidigare remissvar i sin helhet (FM2024-14513:2).

Bakgrund

Försvarsmaktens uppdrag

Försvarsmakten beställer i enlighet med sin myndighetensinstruktion, forskning för inriktning och utveckling av det militära försvaret, samt för att säkerställa dess tillgång till integritetskritisk kunskap. Detta innebär beställningar för betydande belopp främst till forskningsinstitut men även till universitet och högskolor. Försvarsmakten blir alltså förutom kunskapskälla och dialogpartner inom

forskningssäkerhet en forskningsbeställare som behöver förhålla sig till ett nationellt system för ansvarsfull internationalisering.

Det civila forsknings- och innovationsekosystemets betydelse ökar för att stärka Sveriges försvarsförmåga. Därmed ställs det nya krav på att utveckla förmågan och kunskaperna om t.ex. informationssäkerhet och vad som är skyddsvärt på lärosätena. Detta innebär nya möjligheter, men även nya förutsättningar, krav och utmaningar.

Internationell samverkan är en förutsättning för arbetet med försvarsforskning och försvarsinnovation, såväl bilateralt som inom EU och Nato. Det är därför av yttersta vikt att Sverige upplevs som en självklar och trovärdig samarbetspartner som både kan skydda känslig kunskap och teknik från att hamna i orätta händer och samtidigt främja forskning och innovation. De aspekter som behöver beaktas i denna dimension är att kartlägga skyddsvärden, identifiera antagonistiska hot i internationalisering, den egna finansieringen, samt åtgärder för säkerhetsskydd.

Försvarsmakten erinrar om att alla forskningsutförare är skyldiga att efterleva gällande rätt avseende exempelvis sekretess, säkerhetsskydd och exportkontroll och lärosäten ska skapa samt bibehålla strukturer för att upprätthålla lagefterlevnad.

Geopolitiska aspekter

Den geopolitiska utvecklingen mot ökande stormaktskonkurrens gör att tillgången till kunskap och teknologi kan bli mer begränsad framöver. Behovet av egen nationell kunskap ökar, såväl för att möjliggöra egna oberoende beslut, som för att bereda tillträde till internationella sammanhang där kritisk kunskap utvecklas.

Försvarsmakten anser att ovan bör ligga till grund för de framtida forsknings- och innovationsförutsättningarna och att nationell säkerhet bör vara ett fokusområde för framtida riktlinjer och prioriteringar inom området.

Försvarsmaktens inriktning avseende forskning och utveckling

Forskning och utveckling är en förutsättning för operativ förmåga för hela totalförsvaret i alla tidsperspektiv. Forskning och utveckling sker här och nu, men bygger också handlingsfrihet för framtiden. Syftet är att kunna möta såväl kända och identifierade hot som okända händelseutvecklingar samt omsätta resultat från genomförd forskning och utveckling till operativ förmåga. Teknikskiften är både möjliggörande och drivande avseende såväl nya hot som behov av förmågor. Områden som är särskilt angelägna att omhänderta är digitala tekniker, artificiell intelligens, robotik och obemannade system, kvantteknik, nya material och produktionsteknik, energiteknik samt bioteknik. En organisation för ansvarsfull internationalisering behöver därför särskilt inriktas mot denna typ av samarbeten. Utöver teknik finns det andra samverkansområden som kan ha betydelse för den nationella säkerheten och behöver adresseras av den nationella stödfunktionen.

Teknikutvecklingen för det militära försvarets behov drivs allt mer av icke-militära organisationer och företag. Det föreligger därför ett ökande behov av samverkan med den civila sektorn för att dra fördel av kunskapsomsättning för det militära försvaret. Behovet av försvarsinnovation, dvs. implementeringen av nya, ofta civilt utvecklade, metoder och tekniker för att lösa försvarets utmaningar, ökar både nationellt och internationellt. Försvarmakten följer och kartlägger nyckelteknologier, dvs. framväxande och möjliggörande teknik som påverkar förmågeutvecklingen. En allt osäkrare omvärld kräver en stärkt satsning på nationell forskning och utveckling inom försvarsområdet samt behov av att ytterligare koordinera forskning och utveckling med civila och internationella aktörer, såväl finansiärer som utförare.

Försvarmaktens synpunkter

Säkerhetsmyndigheternas roll behöver integreras ytterligare

Enligt slutrapporten ligger betoningen i förslaget om en nationell stödfunktion på säkerhetsfrågorna och att inledande huvudfokus bör ligga på komplexa frågor som kräver samarbete och samordning för att lösas. Exempel på sådana frågor är gränsdragningsproblematik kring forskningssäkerhet, exportkontroll, produkter med dubbla användningsområden, informationssäkerhet, utländska direktinvesteringar, med mera.

I slutrapporten definieras säkerhetsmyndigheterna som Försvarets materielverk, Försvarmakten, Inspektionen för strategiska produkter, Migrationsverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Säkerhetspolisen och Totalförsvarets forskningsinstitut.

Slutrapporten föreslår ett särskilt samverkansråd för säkerhetsfrågor, skilt från det strategiska rådet som är den instans som ska ge övergripande inriktningsbeslut för kansliet som i sin tur ansvarar för den operativa verksamheten. Vidare föreslås att alla säkerhetsrelaterade frågor hänskjuts till en särskild arbetsgrupp bestående av personal från säkerhetsmyndigheterna. Detta riskerar att göra säkerhetsfrågorna till en sidofråga snarare än en central del av stödfunktionens arbete.

Gruppen av säkerhetsmyndigheter som ska bistå stödfunktionen behöver definieras och dimensioneras. Försvarmakten ser fram emot att, tillsammans med övriga säkerhetsmyndigheter, delta i detta arbete. Försvarmakten noterar att Försvarets radioanstalt inte ingår i grupperingen men bedömer att de bör ha en roll i det fortsatta arbetet.

Försvarmakten anser att säkerhetsmyndigheterna också ska beredas plats i det föreslagna strategiska rådet för att kunna ge perspektiv på bl.a. inriktningen av det operativa arbetet i stödfunktionen. Detta skulle stärka relationen mellan akademien, forskningsfinansiärerna och säkerhetsmyndigheterna och därmed undvika att stödfunktionen riskerar hamna vid sidan av den nu allt viktigare

säkerhetsfrågan. Säkerhetsmyndigheterna har unik kompetens inom säkerhet och bör därför integreras tydligare i stödfunktionens operativa arbete.

Behov av tydligare krav på ansvarsfördelning och efterlevnad.

I förslaget uppmanas universitet och forskningsfinansiärer att utveckla sina egna riktlinjer baserade på de nationella riktlinjerna. Det finns dock inga krav på att riktlinjer måste följas, och stödfunktionen ska inte heller få en roll att övervaka efterlevnad. Detta skapar en risk för att säkerhetsåtgärder kan nedprioriteras av en del aktörer särskilt om de upplevs som administrativt betungande. Inte minst forskningsfinansiärerna bör få en tydlig uppgift att integrera säkerhetsrisker vid ansökningstillfället, med efterföljande uppföljning under projektets gång.

Försvarsmakten har i sitt tidigare remissvar framhållit att ansvar bör vara tydligt definierat på tre nivåer, dvs. hos forskningsfinansiärer, universitet och högskolor samt enskilda forskare. Ansvarsfördelningen i förslaget är oklar och det finns risk att bedömningar av säkerhetsrisker kan ”falla mellan stolarna” när ansvaret lämnas åt enskilda forskare eller lärosäten.

Försvarsmakten anser att det bör finnas en fysisk funktion på varje lärosäte för att stödja forskare praktiskt när det gäller säkerhetsfrågor och att denna funktion i sin tur ska vara uppkopplad till den nationella stödfunktionen. I slutrapporten framgår det nu att lärosäten, myndigheter och andra organisationer behöver ha en egen kapacitet att hantera säkerhetsfrågor, men det saknas en tydlig ansvarskedja som klargör var ansvaret ligger på respektive nivå.

Rapporten lyfter fram att säkerhetsrisker ofta befinner sig i gråzoner, exempelvis inom forskningssamarbeten, rekrytering och exportkontroll, men föreslår inte en tydlig process för hur dessa ska bedömas eller hanteras.

I slutrapporten förväntas säkerhetsmyndigheterna bistå stödfunktionen, men det finns ingen tydlig mekanism för hur säkerhetsmyndigheterna ska integreras i det dagliga operativa arbetet. Om informationsutbytet mellan säkerhetsmyndigheter, universitet och forskningsfinansiärer inte fungerar väl kan viktig information om säkerhetshot fördröjas eller i värsta fall gå helt förlorad.

Nationell säkerhet måste alltid prioriteras

En av huvuduppgifterna för stödfunktionen ska vara att bygga upp förmåga och inte minst en kultur för att kunna hantera komplexa frågor inom ansvarsfull internationalisering. I slutrapporten finns det kvar resonemang om att göra en avvägning mellan nationell säkerhet och viktig forskning. Försvarsmakten anser att det inte är rimligt att reducera problemet med ansvarsfull internationalisering till en målkonflikt mellan olika intressen som vägs mot varandra, där utgången skulle kunna bli att initiera eller fortsätta ett samarbete som kan utgöra hot mot nationell säkerhet. Det är nödvändigt att säkerhetsrisker kan identifieras och

hanteras proaktivt i tidiga skeden, och att forskningens öppenhet hanteras mot bakgrund av säkerhetspolitiska realiteter.

Beslut

Detta yttrande har beslutats av generalmajor Johan Pekkari.

I beredningen har deltagit stf avdelningschef Karin Stenebo, försvarsjurist David Spangenberg och kommandörkapten Mattias Eile. I den slutliga handläggningen har deltagit forskningssamordnare Anders Claréus, överste Rickard Stridh, överste Magnus Frykvall och som föredragande forskningssamordnare Maths Persson.

Pekkari, Johan

Chef Försvarsstabens Strategienhet

Handlingen är fastställd i Försvarsmaktens elektroniska dokument- och ärendehanteringssystem.

Sändlista

Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet),

- u.remissvar@regeringskansliet.se
- u.registrator@regeringskansliet.se

För kännedom

Regeringskansliet (Försvarsdepartementet)

Försvarets radioanstalt

Försvarets materielverk

Totalförsvarets forskningsinstitut

Försvarshögskolan

För kännedom inom Högkvarteret

FST STRA

FST GEN

FST JUR

MUST